

Rapportage Vragenlijst Stadssynode 2016.

1. Inleiding

Bij zijn aantreden als pastoor voor drie parochies in de stad Utrecht, kondigde Ton Huitink aan een stadssynode bij elkaar te roepen om na te denken over de betekenis van de katholieke geloofsgemeenschap voor de stad in de komende jaren. De realiteit van afnemende betrokkenheid en als gevolg daarvan, het sluiten van kerkgebouwen en zijn nieuwe verantwoordelijkheid voor een groot deel van de stad (m.u.v. de parochie Gerardus Majella en Leidsche Rijn) brachten hem tot dat initiatief.

De stadssynode bestaat uit een groep van 15 mensen door Ton Huitink aangezochte deelnemers. Zoals ook bij andere synodes binnen de katholieke kerk, betreft het deelnemers die de pastoor van advies dienen. Hij is degene die de adviezen omzet in keuzes voor het pastorale beleid in de stad.

In het voorjaar besloot de synode een consultatie te organiseren via internet. Met Pinksteren werd de website Stadssynode030.nl gelanceerd en het belangrijkste onderdeel was een vragenformulier dat mensen konden invullen. Op verzoek werden ook papieren exemplaren van de vragenlijst beschikbaar gesteld via de kerkgebouwen.

Op 1 augustus werd de oogst daarvan verzameld en onderstaande rapportage is daarvan een weergave.

2. Geen wetenschappelijk onderzoek

Het betreft geen wetenschappelijk onderzoek en dat maakt dat alle uitkomsten met de nodige voorzichtigheid moeten worden bekeken en geïnterpreteerd. Er heeft geen validatie van de vragenlijst plaatsgevonden en er is ook geen test gedaan om te zien of de vragen helder en eenduidig waren. We weten niet hoe mensen, gezeten achter hun computer, de vragen hebben gelezen en begrepen.

De resultaten kunnen gezien worden als indicaties hoe mensen in Utrecht naar de katholieke kerk kijken en wat ze ervan verwachten. In die zin helpen ze de synode in het nadenken over de toekomst.

3. De respondenten

De enquête is via de website ingevuld door 258 mensen. Van hen waren er 211 actief katholiek, 28 behoorden tot een andere christelijke groep, drie omschreven zichzelf als gelovig maar niet religieus gebonden, negen noemden zichzelf niet-actief katholiek en vier niet gelovig.

Via het papieren vragenformulier kwamen er 46 antwoorden retour. Daarvan waren er 36 van actieve katholieken, vijf van andere christelijke gemeenschappen, vier van niet-actief katholieken en een van een niet-gelovige. De kwaliteit van de 'papieren' antwoorden was lager dan die van de digitaal ingevulde formulieren. Het digitale systeem dwingt tot antwoorden. In de papieren formulieren troffen we deels oningevulde vragen aan of werd met soms bij de vraag naar prioriteiten niet de volgorde van 1 tot 10 aangehouden, maar werden meerdere achten en zevens uitgedeeld.

Voor de beantwoording hebben we de groep van actieve katholieken uitgesplitst naar leeftijdsgroepen (0-20, 20-40, 40-60, 60-80, 80+). Dat leverde voor de groepen van 40-60

goed werkbaar aantallen op (90-93). Voor de groepen 20-40 en 80+ was het aantal beperkt (35 en 18) en voor de groep 0-20 werden slechts 4 antwoorden geregistreerd re aantallen. In de rapportage zullen we daarom verwijzen naar de actief katholieken als totale groep en naar de 40-60 en 60-80 als specifieke groep.

Dat leidt tot het volgende beeld:

		Via website	Via formulier
Actief katholiek		211	36
	0-20	4	
	20-40	28	1
	40-60	88	11
	60-80	81	17
	80+	10	7
Andere christelijke gemeenschap		28	5
Niet-actief katholiek		9	4
Gelovig niet religieus gebonden		3	
Niet-gelovig		4	1
Totaal		259	46

4. De vragenlijst

De vragenlijst bestond uit een aantal onderdelen:

- Vragen naar de identiteit van de respondent en naar diens beeldvorming van de katholieke kerk: waar denk je aan bij de katholieke kerk in Utrecht. Daarbij ging het om de vraag waarmee de respondenten de katholieke kerk associëren.
- Vragen naar de waarden van de kerk en de opdracht die katholieken in Utrecht hebben.
- Vragen naar de bewegingen in de katholieke kerk nu en in de toekomst waarbij o.a. gevraagd is naar activiteiten voor de jongere generatie
- Vragen naar de kerkgebouwen en de betekenis daarvan en de effecten van het sluiten van gebouwen.
- Vragen naar de maatschappelijke problemen waar de katholieke geloofsgemeenschap een bijdrage aan zou kunnen leveren en met welke organisaties ze daarvoor zou moeten samenwerken
- Een vraag naar prioriteitsstelling van een tiental onderwerpen vanuit de aanname dat er met minder middelen keuzes gemaakt moeten worden. Respondenten moeten daarbij een volgorde van belangrijkheid aangeven.
- Tot slot konden de respondenten drie stellingen aanvullen:
  - De kerk wordt in de huidige samenleving onbelangrijk gezien omdat...
  - De kerk blijft voor mij belangrijk omdat
  - De kerk zou weer relevant worden als zij...

Wat opvalt is dat met name de vrije ruimte ruimschoots is benut. Dat geldt zowel voor de vrije ruimte bij de multiple choice vragen als voor de laatste drie vragen waar men gevraagd werd zinnen af te maken met eigen tekst. Die laatste drie zijn veel gebruikt en soms zijn lange verhalen geschreven als antwoord. Dat er veel gebruik wordt gemaakt van open vragen zou een teken kunnen zijn van betrokkenheid (men beperkt zich niet tot de multiple choice vragen) en van de behoefte om zich te uiten. Zou dat laatst ook gezien kunnen worden als teken van de behoefte om in een tijd van onzekerheid van zich te laten horen. Zijn er elders en langs andere weg te weinig mogelijkheden voor?

Uit de vrije ruimte en de open vragen blijkt een enorme diversiteit aan opvattingen en meningen, maar zeker ook aan taal en beelden. Mensen spreken over hun geloof en hun kerk-zijn in heel verschillende registers die zich niet zomaar laten herleiden tot kerkpolitieke of kerk-ideologische opvattingen. Vandaar dat we in de bijlagen alle vrije ruimte antwoorden en open vragen antwoorden hebben opgenomen in hun oorspronkelijke vorm. Alleen ter wille van de (taalkundige) leesbaarheid zijn de zinnen soms aangepast. Wanneer we in de bespreking van de vragen proberen de vrije ruimte en open vragen te duiden, is dat met de nodige voorzichtigheid.

Dat er zoveel gebruik is gemaakt van de open ruimte kan in ieder geval gezien worden als een teken dat mensen de enquête bewust en met overtuiging hebben ingevuld. Dat maakt ook de waarde van de antwoorden groter.

Voor de meeste vragen is gebruik gemaakt van een vijf-punts schaal om de antwoorden te rubriceren die loopt van geheel mee eens, mee eens, een beetje mee eens tot oneens en geheel oneens. Bij die vragen kon, in de internet versie, maar een antwoord worden ingevuld. Bij andere vragen (zoals die naar activiteiten voor jongeren, de belangrijkste maatschappelijke problemen en de samenwerkingspartners) waren meerdere antwoordmogelijkheden mogelijk. Daar ging het dus vooral over positieve antwoorden zonder dat daaruit kan worden geconcludeerd dat de andere mogelijkheden negatief worden beoordeeld.

5. De uitkomsten

Waaraan denkt men bij katholieke kerk in Utrecht

Op de vraag waaraan men denkt bij de katholieke kerk in Utrecht. Dat levert de volgende totaalbeeld op voor alle actieve katholieken:

Alle actieve katholieken					
kerkgebouwen	74	97	40	9	7
geloof	128	85	18		1
heiligen Martinus	56	78	57	30	9
Vieringen	121	93	21	1	2
Gemeenschap	125	76	22	8	3
Nonnen op straat	33	27	38	50	60
Processies	21	47	70	73	32
Hulp medemens	117	77	27	11	3
Sexueel misbruik	13	45	60	66	50
Eigenlijk niets.	9	26	55	74	70

De antwoorden van de actieve katholieken bevestigen dat we het hebben over een geloofsgemeenschap: geloof en gemeenschap zijn de sterkste associaties vrijwel direct gevolgd door vieringen en hulp aan de medemens. Dat laatste aspect zullen we in de rest van de beantwoording tegenkomen als een constante factor: het komt terug bij de taken die men voor katholieken ziet en bij de prioriteiten.

Traditionele herkenningpunten van de katholieke kerk zoals de zichtbare aanwezigheid van religieuzen en processies, worden krijgen meer negatieve antwoorden (mee oneens of geheel mee oneens) dan positieve (mee eens of geheel mee eens).

De antwoorden op het seksueel misbruik laten zien dat actieve katholieken dat zeker niet zien als een kerkenbaar iets van de katholieke kerk. Ook al wordt in de open vragen regelmatig daarnaar verwezen als iets wat het beeld van de kerk in de samenleving bepaald of als iets waarvan men vindt dat er niet goed mee is omgegaan, het blijft een incident, niet als dat kenmerkend is.

Opvallend is dat kerkgebouwen slechts als vierde in de lijst van 'geheel mee eens' verschijnen, ook al wordt het in de categorie 'mee eens' het vaakst genoemd. We zullen ook later tegenkomen dat het open houden van kerkgebouwen niet de topprioriteit is van actieve katholieken.

In de vrije ruimte bij deze vraag wordt regelmatig ingegaan op de kerkpolitieke issues die op dit moment spelen. De kerksluitingen worden genoemd en er wordt ook (niet in positieve zin) verwezen naar het beleid van de bisschop.

Kerkgebouwen, hun historische en monumentale waarde en de bij het gebouw behorende rituelen (kerkklokken, kerkmuziek, Mariaverering, kaarsje opsteken) worden genoemd om aan te geven waar katholiek zijn in Utrecht mee associëert.

Opdracht en taak van katholieke Utrechtse.

Alle actieve katholieken.	5	4	3	2	1
Naleven Jezus Christus	126	77	15	4	
Vieringen bijwonen	60	101	46	7	1
Evangeliseren	41	62	74	34	9
Zorg minder bedeelden stad	93	105	14	1	2
Zorg minder bedeelden ver weg	66	103	42	4	2
Meedoen maatschappelijk debat	78	96	36	6	2

Opvallend in de beantwoording is dat de notie van de navolging het sterkst resoneert. Ook al weten we niet hoe mensen dat invullen, de opdracht tot het naleven van Jezus Christus wordt veruit het vaakste genoemd als taak. Het zou kunnen wijzen op een meer individuele invulling van geloven als een persoonlijke opdracht.

Ook valt op dat het bijwonen van vieringen geen topprioriteit is in de opdracht en taak van Utrechtse katholieken. Men is het ermee eens dat dat tot de taken behoort, maar dat het antwoord 'geheel mee eens' slechts in ruim 35% van de gevallen wordt ingevuld, geeft aan dat het geen topprioriteit is. Ook hier worden zorg voor minder bedeelden in de stad en ver

weg en meedoen aan het maatschappelijk debat vaker als ‘geheel mee eens’ genoemd dan vieringen.

Tot slot valt op dat evangeliseren geen hoge prioriteit geniet. Nu is evangeliseren een rekbaar begrip. De een verstaat eronder zoiets als langs de deuren gaan, anderen zullen het zien als getuigenis afleggen. Ook uit de open vragen kunnen we opmaken dat mensen het wel problematisch vinden dat we zo weinig trots zijn op ons geloof en het niet uitdragen. Het antwoord op deze vraag suggereert in ieder geval dat mensen het ook niet zomaar hun taak vinden om te evangeliseren en dat er nog een terrein open ligt om mensen te leren van hun geloof te getuigen, er trots op te zijn en het op een vanzelfsprekende manier in hun doen en laten en spreken te verweven.

De zorg voor de minder bedeelden wordt ook hier als taak benoemd, waarbij de zorg voor de sociale noden dichtbij directer als taak wordt ervaren dan de zorg voor de minder bedeelden ver weg.

In het antwoord op deze vraag zijn andere christenen nog explicieter in hun prioriteit bij de navolging: 75% is het daar geheel mee eens, 25% is het ermee eens. Dat bij hen en bij niet-actieve katholieken vieringen minder prioriteit hebben, valt te verwachten.

Vrije ruimte

Van de vrije ruimte wordt ook bij deze vraag ruim gebruik gemaakt met een veelheid van reacties. Voor zover er terugkerende opmerkingen zijn, betreffen die de overtuiging dat het onderhoud en beleven van het geloof de basis is van het gelovig handelen: vanuit de inspiratie die in het geloof en in het vieren wordt opgedaan, komt de betrokkenheid bij de samenleving tot stand. De verbinding tussen geloof en wereld komt voortdurend, maar in heel verschillende bewoordingen en accenten, terug.

Uit een aantal opmerkingen komt zowel de aandacht voor eigenheid en eigen identiteit als de opdracht om open te staan naar de ander en de wereld om ons heen naar voren.

In de vrije ruimte is allergie te bespeuren voor de formulering ‘Zorg voor minder bedeelden’: een aantal opmerkingen wijzen erop dat het niet alleen gaat om de zorg voor minder bedeelden, maar om de zorg en aandacht voor iedere mens.

De Waarden

De respondenten is gevraagd hoe ze een aantal waarden zien in relatie tot hun geloof: naastenliefde, barmhartigheid, vergevingsgezindheid, vrede en gerechtigheid, de 10 geboden en de plaats van het eigen geweten. Hoewel de vraag naar de plaats van het eigen geweten niet eenduidig is, gaan we ervan uit dat het antwoord hierop aangeeft dat mensen het eigen geweten een belangrijke waarde vinden binnen hun geloof.

De respondenten laten geen twijfel over het belang van de waarden in hun geloof. Alle waarden worden vrijwel zonder uitzondering als ‘geheel mee eens’ of ‘mee eens’ gekarakteriseerd: de geloofsgemeenschap is een waardengemeenschap en die waarden zijn bij hen in goede handen.

De kerk en jongeren

Niet alleen de afname van kerkbetrokkenheid is overal zichtbaar, ook de vergrijzing is onmiskenbaar. Dat leidt tot sombere gedachten over de toekomst van de kerk en tot een sterk gevoelde noodzaak om in het beleid meer aandacht te besteden aan de nieuwe generatie. Dat blijkt ook later in de enquête waar het aanspreken en betrekken van jongeren de meeste 'hoogste prioriteit' notering krijgt en ongeveer 60% van de actieve katholieken dat een prioriteit vindt die ze met een 8 of hoger waarderen.

Op de vraag of men herkent dat de katholieke kerk zich inzet voor jongeren is een opvallend hoog aantal mensen dat die vraag ontkennend beantwoord. Ongeveer 40% herkent dat niet.

Dat levert het beeld op dat er hoge prioriteit aan wordt gegeven, dat er weinig zichtbaars wordt gedaan en dus dat er op dat punt nog een terrein braak ligt. Ook al is bekend dat het allesbehalve eenvoudig is om aansprekende programma's te ontwikkelen.

Bij de mogelijke programmatische activiteiten (van retraites tot social media) die in de enquête worden genoemd is er geen enkele die echt uitschiet als prioriteit. Bovendien moeten we bedenken dat de meeste enquêtes zijn ingevuld door mensen van 40 jaar en ouder. Essentieel is dat de doelgroep zelf daar iets over zegt.

Sluiting van kerkgebouwen

In de enquête zijn vragen opgenomen over de mate waarin men het sluiten van kerkgebouwen een verlies vindt voor de stad en over de mate waarin men vindt dat kerkgebouwen een betekenis hebben voor het sociale leven in de wijk.

alle actieve katholieken	5	4	3	2	1
Sluiten kerken verlies voor de stad	92	74	38	6	3
Kerken sociale wijkfunctie	71	87	34	14	4

Het hoeft geen verbazing te wekken dat actieve katholieken het sluiten van kerkgebouwen een verlies vinden voor de stad. Misschien zou je hebben mogen verwachten dat er vaker 'geheel mee eens' zou zijn geantwoord. Ook de sociale functie van het gebouw in de wijk wordt hoog ingeschat.

Het antwoord van andere christenen en van niet actieve katholieken wijkt niet af van de actieve katholieken.

Maatschappelijke betrokkenheid

Meedoen aan het maatschappelijk debat wordt in de vraag naar de taak en opdracht van katholieken nog wel gezien als een belangrijke taak; 176 actieve katholieken zijn het met die opdracht eens of geheel eens.

Als het vervolgens in een andere vraag erom gaat aan welke maatschappelijke problemen de katholieke gemeenschap een bijdrage zou kunnen leveren, dan is duidelijk dat men een rol voor de kerk ziet weggelegd op terreinen als:

stille armoede (85%), eenzaamheid (90%) en de diversiteit van culturen (75%). Ongelijkheid tussen arm en rijk scoort beduidend lager (60%), terwijl onderwerpen zoals werkgelegenheid voor jongeren (8%), veiligheid (15%) en hoge huizenprijzen (4%) worden gezien als onderwerpen waar de katholieke gemeenschap geen bijdrage te leveren heeft. Dat zou samen kunnen hangen met een opmerking die meerdere keren wordt gemaakt ten aanzien van betrokkenheid van de kerk bij maatschappelijke vraagstukken: we moeten het doen als we iets toe te voegen hebben. Het kan ook verklaard worden uit de traditie die in de geloofsgemeenschappen is gegroeid waar diaconie vooral ingevuld met diaconie in de eigen wijk, in de interpersoonlijke sfeer van de zorg voor armen en eenzamen en migranten dichtbij.

Deze voorkeur voor de sociale problemen dicht bij huis wordt vervolgens bevestigd door de samenwerkingsverbanden waar de kerk in moet opereren. Daarbij springen andere kerken (75%), sociale wijkteams en voedselbanken (beiden 65%) eruit als de meest genoemde samenwerkingspartners. Slechts 10% van de respondenten noemt bedrijven als mogelijke samenwerkingspartners.

Prioriteiten voor de katholieke kerk in Utrecht

Misschien wel de belangrijkste vraag in de enquête voor de stadssynode, is die naar de prioriteiten die de respondenten vinden dat de katholieke gemeenschap zou moeten stellen. Dit in het licht van afnemende menskracht en middelen.

Op internet dwong het systeem af dat er een volgorde werd aangegeven. In de papieren formulieren kozen respondenten er soms voor meerdere zevens, achten of tienden uit te delen. Dat zou erop kunnen wijzen dat ook mensen die de internet versie hebben ingevuld, niet blij waren met deze gedwongen ordening. Maar het voordeel daarvan is dat mensen gedwongen worden keuzen te maken. Omdat we denken dat mensen deze enquête bewust en met overtuiging hebben ingevuld, gaan we ervan uit dat ook het invullen van de prioriteiten op die manier heeft plaatsgevonden.

alle actieve katholieken											
	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	
Kerk open houden	33	23	25	8	15	15	19	17	21	55	
Jongeren aanspreken	54	40	42	31	19	18	18	8	7	3	
Scholing vrijwilligers	22	43	45	31	36	17	19	16	13	4	
Samen met kath. migranten	3	8	32	30	40	34	30	33	18	8	
Liturgie veel plaasten	42	29	24	12	18	10	26	16	41	20	
Eenzamen steunen	18	36	25	37	31	48	19	12	6	4	
Dialogoog religies	7	12	20	27	27	35	54	27	21	9	
Publiciteit	14	7	23	34	29	26	32	34	33	13	
Debat vluchtelingen	5	19	11	15	18	23	27	36	57	23	
Liturgie hoge kwaliteit	48	25	9	12	11	11	11	19	21	77	

De vraagstelling leidt vanzelf tot een grote versnippering van antwoorden: tien mogelijkheden die elk in een volgorde moeten worden gezet.

Er is dus enige voorzichtigheid geboden bij het interpreteren van deze uitkomsten. Al eerder is gezegd dat de methodologische beperkingen van de enquête tot voorzichtigheid manen.

Opvallende signalen uit deze uitkomsten:

- Er zijn duidelijk meer mensen die vinden dat het open houden van kerken de laagste prioriteit moet hebben dan dat er mensen zijn voor wie het een topprioriteit is.
- Er ligt een duidelijke prioriteit bij de aandacht voor jongeren. Het is de vanzelfsprekende zorg voor de nieuwe generatie die iedereen het meest bezig houdt. Ongetwijfeld zit er onmacht bij van ouders die er zelf niet in slagen het geloof over te brengen, en is er misschien sprake van afschuiven, maar de zorg wordt breed gedeeld en de roep om er iets aan te doen, klinkt luid.
- Er is een groep voor wie liturgie op een beperkt aantal plaatsen van hoge kwaliteit een topprioriteit is, maar er zijn nog meer mensen die het juist de laagste prioriteit vinden. Waarschijnlijk correspondeert dat met de mensen die liturgie op zoveel mogelijk plaatsen een prioriteit vinden. Dat lijkt een belangentegenstelling, maar het zou goed denkbaar zijn om te investeren in hoogwaardige liturgie op een of twee plaatsen zonder daarmee de ruimte te beperken voor het vieren op andere plaatsen. Het gaat vooral over investering van beperkte menskracht (o.a. koren, dirigenten) en middelen. Opvallend is in dit verband dat 'liturgie op zoveel mogelijk plaatsen nog wel hoog scoort als eerste prioriteit maar verhoudingsgewijs weinig tweede of derde prioriteit krijgt.
- Opvallend is de prioriteit die gegeven wordt aan scholing van vrijwilligers. Scholing krijgt het vaakst de een na hoogste en twee na hoogste prioriteit. Daarmee wordt mogelijk tot uitdrukking gebracht dat men zich goed realiseert dat de geloofsgemeenschappen van de toekomst aangewezen zijn op vrijwilligers en dat hun scholing onmisbaar is als basis voor een vitale geloofsgemeenschap.
- Hoewel er in de open antwoorden regelmatig verwezen wordt naar de onzichtbaarheid van de kerk in de samenleving, is de prioriteit voor publiciteit laag.
- Datzelfde geldt ook voor de vraag of er prioriteit gegeven moet worden aan de deelname van de kerk aan het debat over vluchtelingen. Dat krijgt een opvallend lage prioriteit, ook in relatie tot het antwoord op de eerdere vraag naar de taak van katholieken in Utrecht. Daar kreeg meedoen aan het maatschappelijk debat flinke steun. Mogelijk dat de specificatie op vluchtelingen daarbij een rol speelt. Overigens wordt in de open antwoorden ook soms de opmerking gemaakt dat meedoen aan het maatschappelijk debat zinvol is als we iets toe te voegen hebben.
- De sociale kant van de kerk die bij de associatie en bij de taak/opdracht sterk vertegenwoordigt was, blijkt hier zwakker als het gaat om prioriteiten. Misschien dat in de afkalving die men ervaart de aandacht weer meer op de eigen toekomst is gericht.

De kerk wordt in de huidige samenleving als onbelangrijk gezien omdat...

De respondenten werd gevraagd deze zin aan te vullen. Met die vraag wilden we weten waar mensen de oorzaak leggen van de groeiende marginalisering van de kerk. In grote lijnen en met alle voorzichtigheid die geboden is bij het interpreteren van de antwoorden, denken we de volgende hoofdlijnen te kunnen onderscheiden:

- De maatschappelijke ontwikkeling die wel met secularisering wordt aangeduid: mensen kunnen het zonder God en geloof; de autonome mens heeft God niet meer nodig om zijn bestaan te begrijpen en richting te geven. De samenleving heeft geen oog meer voor de waarde van het geloof en van de kerk. Bovendien heeft men het druk, druk, druk: er is geen tijd meer over voor kerk en geloof.
- In diezelfde lijn zit de gedachte dat geloven en kerk ballast zijn, een overbodig geheel van verplichtingen en regels: de rijkdom van het geloof is niet zichtbaar en voelbaar.
- De geloofsbeleving van katholieken niet heel positief wordt gewaardeerd: het lijkt erop dat respondenten vinden dat we te weinig zelf ook ons eigen geloof voeden en op peil houden. Daarmee lijkt de maatschappelijke ontwikkeling (te weinig aandacht voor het geloof) ook onder kerkleden door te werken.
- De kortsluiting tussen de kerk en de wereld van vandaag. We passen niet meer bij de wereld en de opvattingen die daarbij horen. Sommigen vinden dat jammer en onnodig en vinden dat die kloof overbrugd kan worden; anderen beschouwen het als een feit en vinden het misschien ook onwenselijk de kloof te overbruggen omdat dan de eigenheid van de kerk verdwijnt. Velen vinden dat we te weinig doen om onszelf in de huidige tijd relevant te maken en te laten zien dat geloven wel degelijk van betekenis is voor het leven. We laten ons ook terugdringen in een kleine wereld.
- De kerk zelf is teveel met zichzelf bezig en is onzichtbaar. We verstoppen ons en zijn niet meer trots op wie we zijn en wat we vinden. Die onzichtbaarheid zit ook in de afwezigheid in het maatschappelijk debat waar de stem van de katholieken niet hoorbaar is. Voor zover ze zichtbaar is, is het niet positief (seksueel misbruik, homoseksualiteit). Opvallend is dat hier het seksueel misbruik regelmatig terugkeert als verklaring voor de marginalisering van de kerk, terwijl in het antwoord op de eerste vraag de mensen het seksueel misbruik niet als associatie voor de kerk zagen.

Veel commentaren lijken vooral naar de kerk zelf te wijzen: we missen aansluiting, zoeken niet naar taal om te verbinden, laten onszelf niet zien in het maatschappelijk debat, laten ons terugdringen in een kleine eigen ruimte. De negatieve publiciteit rond homoseksualiteit en seksueel misbruik zijn eerder de uitingen van een veel dieper probleem van een kerk die niet meer in communicatie is met de samenleving.

De niet-actieve katholieke geven in grote lijnen dezelfde type antwoorden. Opvallend is wel dat daarin ook verwezen wordt naar het overnemen van veel sociale functies die vroeger door de kerken werden vervuld (onderwijs, zorg, bijstand) nu door de staat zijn overgenomen. Ook dat heeft geleid tot duidelijk minder zichtbare aanwezigheid.

De kerk blijft voor mij belangrijk omdat.....

Respondenten werd gevraagd ook deze zin aan te vullen. Met deze vraag vroegen we vooral naar de persoonlijke betekenis die de kerk voor hen blijft houden, ondanks de zichtbare afkalving.

- In de antwoorden komt sterk de geloofskant naar voren: het is de plek waar het geloof wordt gevoed en beleefd. God heeft een huis en in dat huis wil men zijn.' Ik geloof' is het kortste maar misschien ook wel het meest compacte antwoord.

- Daarbij speelt het gemeenschapsaspect ook een rol: geloven doe je niet in je eentje, het heeft ook een sociale dimensie. Mensen hebben elkaar nodig. Een enkeling zegt expliciet dat ze niet veel ziet in de gedachte dat je geloven ook voor jezelf kunt doen: anderen om het geloof mee te delen en te vieren zijn belangrijk
- Het is de plaats waar mensen bezieling en inspiratie vinden die hen in het leven draagt. Het is de plaats waar men bevestiging en steun vindt in de centrale waarden. Opvallend is in dit verband dat vrijwel niemand verwijst naar de normativiteit van de kerk, haar regels en voorschriften. De kerk wordt vooral als een waardengemeenschap gezien. Dat beeld zou kloppen met de kritische kanttekeningen die gemaakt worden op de eerdere open vraag (De kerk wordt in de huidige samenleving als onbelangrijk gezien omdat de kerk die met haar normen en geboden niet meer aansluit bij de mensen in deze tijd.
- Voor sommigen is het besef dat we in een lange rijke traditie staan van belang, dat doe je niet zomaar weg, daarin is levenservaring en –wijsheid opgeslagen.

Het beeld van de antwoorden bevestigt het beeld dat uit de eerste vraag waarin de kerk allereerst als geloofsgemeenschap wordt gezien. Geloven en gemeenschap zijn de centrale woorden als het gaat om de vraag waarom de kerk belangrijk is.

De kerk zou voor mij weer relevant zijn als....

De mogelijkheid om deze zin af te maken leidt opvallend vaak tot de tegenwerping dat de kerk al relevant is. Voor zover er wel suggesties voor vernieuwde of versterkte relevantie komen, sluiten die aan bij de antwoorden die eerder gegeven zijn ten aanzien van de aansluiting van de kerk en het leven van mensen vandaag de dag. Een kerk die open staat en ruimte laat voor diversiteit.

Bij het antwoord op deze open vraag wordt regelmatig verwezen naar het probleem van de vergrijzing en het ontbreken van de jeugd.

Het belang van de kerk

Hoewel de teruggang van de betrokkenheid bij de kerk onmiskenbaar is en niet zomaar tot staan zal komen, is er bij de respondenten de overtuiging dat de katholieke kerk relevant blijft, ook in de toekomst. Twee derde van de respondenten antwoordt bevestigend op de stelling 'De katholieke kerk had, heeft en zal een belangrijke rol blijven spelen in de moderne samenleving.

Op de vraag of men wel eens (zonder nadere frequentie aanduiding) naar de kerk gaat, geeft de overgrote meerderheid een bevestigend antwoord. Zelfs de mensen die zichzelf als niet-gelovigen identificeren, zeggen nog voor de helft wel eens naar de kerk te gaan. 99% van de actieve katholieken zegt dat te doen en ook 83% van de niet-actieve katholieken.

In de enquête zijn ook vragen opgenomen over de mate waarin men het sluiten van kerkgebouwen een verlies vindt voor de stad en over de mate waarin men vindt dat kerkgebouwen een betekenis hebben voor het sociale leven in de wijk.

alle actieve katholieken	5	4	3	2	1
Sluiten kerken verlies voor de stad	92	74	38	6	3
Kerken sociale wijkfunctie	71	87	34	14	4

Het hoeft geen verbazing te wekken dat actieve katholieken het sluiten van kerkgebouwen een verlies vinden voor de stad. Misschien zou je hebben mogen verwachten dat er vaker 'geheel mee eens' zou zijn geantwoord. Ook de sociale functie van het gebouw in de wijk wordt hoog ingeschat.

Het antwoord van andere christenen en van niet actieve katholieken wijkt niet af van de actieve katholieken.

6. Tot slot

De 300 antwoorden die we hebben ontvangen en de uitgebreide toelichting die respondenten gegeven hebben in de beantwoording van de open vragen en in de vrije ruimte bij de multiple-choice vragen, zijn een waardevolle oogst voor de synode. Ook als het moeilijk is om er wetenschappelijke en statistisch verantwoorde conclusies aan te verbinden, dan blijft het een rijke oogst. Er zit consistentie in de beantwoording die aanleiding geeft tot de volgende voorlopige conclusies:

- De kerk is een geloofsgemeenschap waarin het samen geloven in God en in de boodschap van Jezus Christus de centrale pijlers zijn. Daarbij wordt de kerk vooral beleefd als een waarden-gemeenschap en is er veel minder beleving bij de normering en regelgeving van de kerk.
- Men wil graag een kerk die betekenisvol is in het leven van vandaag en die de mens van vandaag iets te zeggen en te bieden heeft.
- De diversiteit in de beantwoording maakt duidelijk dat een van de uitdagingen voor de stad is om zich niet te laten vangen in één bepaald type kerkbeleving. De diversiteit die binnen de wereldkerk een plaats heeft, zou ook in de stad Utrecht leidend moeten zijn. De sterke wens van sommigen om kwalitatief hoogwaardige liturgie te organiseren en daartegenover de sterke wens van anderen om op zoveel mogelijk plaatsen liturgie te vieren moeten niet als elkaar uitsluitende groepen worden gezien: in het vinden van ruimte voor beiden kunnen we laten zien dat we diversiteit een plaats kunnen geven.
- De lage score van evangeliseren als het gaat om de taak/opdracht van katholieke Utrechters laat zien dat katholieke Utrechters zich ongemakkelijk voelen als het gaat om hun geloof uit te dragen. Het is ontegenzeggelijk waar dat in een gesecculariseerde wereld geloven in God niet meer zo vanzelfsprekend is. Het zou kunnen zijn dat de gebrekkige zichtbaarheid ertoe leidt dat mensen hun geloof ook niet uitdraagt. Willen mensen zich met overtuiging en met een zekere trots daarop laten zien, dan hebben ze de steun nodig van een kerk die zichtbaar is en die hen taal en beelden in handen geeft om met meer gemak over hun geloof te vertellen.
- Er lijkt een groeiend besef van de uitdagingen van de toekomst. Dat het open houden van kerken niet zomaar een topprioriteit is, dat de uitdaging van de jeugd

dat wel is en de aandacht die men nodig vindt voor scholing van vrijwilligers wijzen in de richting van een besef dat we op weg zijn naar een nieuwe toekomst.